

Тернистий шлях до світового визнання

О. М. Кравчук

*Кафедра алгебри і математичного аналізу, Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки, Луцьк, Україна*

Анотація

Статтю присвячено пам'яті Владислава Кириловича Дзядика. На основі автобіографічних документів з архівних фондів у ній описується нелегкий період творчого та тернистого життєвого шляху, пройденого вченим-математиком до становлення особистості видатного всесвітньо відомого вченого, академіка.

Ключові слова: життєвий шлях, наукова діяльність, вчений, математик.

MSC2010 01A60, 01A70, 01A72

УДК 51(092)

1 Вступ

Математична підготовка в Луцькому вчительському, а згодом державному педагогічному інституті імені Лесі Українки завжди мала фундаментальний характер. Одним з фундаторів наукової та методичної бази сучасного факультету інформаційних систем, фізики й математики Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, що сформувався на їх ґрунті, був відомий український учений, який зробив величезний внесок у розвиток навчального та методичного процесу з вищої математики, завідувач кафедри математики на той час Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки, Владислав Кирилович Дзядик.

Батько Владислава Кириловича — Кирило Павлович Дзядик був вихідцем з бідної селянської сім'ї, за національністю українець, родом з села Ланкове Сокальського району Львівської області. Під час Першої світової війни, будучи солдатом австрійської армії, потрапив у полон, і з 1915 року, проживав у Сахнівщині Харківської області, ремонтуючи годинники, примуси тощо. У 1937 році був репресований, а у 1959 році — посмертно реабілітований.

Мати Владислава Кириловича — Феодосія Трохимівна Кацай також українка, що походить з селянської сім'ї, родом із Сахнівщинського району. Вона закінчила трикласну школу й усе життя була домогосподаркою; у 1940 році вдруге вийшла заміж за Олександра Гнатовича Науменка, з яким мешкала у м. Охтирка Харківської області.

Владислав Дзядик у 1937 році на «відмінно» закінчує Сахнівщинську школу і вступає до Київського університету на факультет романської філології, оскільки йому відмовили в наявності місць на фізико-математичному факультеті.

У 1941 році, по закінченню чотирьох курсів, після нападу Німеччини на Радянський Союз його разом з іншими студентами 30 червня 1941 року направили на оборонні роботи до Ірпіня. На початку серпня Київський державний університет був евакуйований до Харкова і Владислав Кирилович разом з усіма студентами виїхав туди. Але так як заняття в університеті відкладались, то він, з дозволу ректора університету, 5 вересня поїхав до Києва забрати всі свої теплі речі, які там залишились у гуртожитку. Забравши речі й діставши квиток на 13 вересня на поїзд до Харкова точно за розкладом о 17 годині виїхав з Києва. Годині об 11–12 ночі поїзд вже був поблизу невеликої залізничної станції Віли (першої, не доїжджаючи до станції Лубни). Тут потяг зупинився і простояв до 11 години наступної доби. У полудень 14 вересня повідомили, що попереду перебуває німецький десант, а тому всі пасажери повинні дістатися до станції Гребінка й чекати там, доки буде десант розбито. По 2–3 людини в умовах безперервного бомбування пасажери до ночі пересувались до Гребінки і в бомбосховищах біля станції провели цілий день. Увечері 15 вересня комендант станції Гребінка наказав усім покинути приміщення.

На останньому товарному поїзді Владислав Кирилович 16 вересня виїхав з Гребінки до Києва. Наступного дня, 17 вересня, зранку він іде до військкомату,

який тоді був на бульварі Шевченка, 27. Там було дуже багато людей: лише ввечері зібрали документи в тих, хто не служив в армії, і віддали їх військовому Голубенку, до якого мали звертатися з усіх питань. Він велів з'явитися всім наступного дня.

18 вересня біля військкомату проходили нескінченні колони радянських військ, які залишали Київ, а у військкоматі весь цей час безперервно видавали спорядження та зброю та записували до військових частин. Несподівано підійшов Голубенко, роздав усім документи і сказав, що військкомат закрито. Порадив підійти пізніше.

Наступного дня — 19 вересня 1941 року — до Києва ввійшли німці і Владислав Кирилович опинився в Києві на окупованій німцями території без грошей і будь-яких запасів харчів. Вимінюючи всі речі на продукти, якимось дотягнув до перших чисел листопада 1941 року, а тоді відправився до Сахнівщини, куди з великими труднощами дістався наприкінці листопада. У цей час тут була відкрита школа і він викладав математику в 6 класі з 10 грудня по 24 грудня 1941 року. У середині січня 1942 року лінія фронту почала наближатись до Сахнівщини і 27 січня прийшли розвідники Червоної армії. Але, оскільки по флангах знаходились німці, то регулярними військами Сахнівщина не була зайнята. В. К. Дзядик 12 лютого поїхав до Краснопавлівського військкомату, звідки його направили до особливого відділу 6-ї армії. Тут він заявив, що хоче вступити до лав Червоної армії.

Ознайомившись з його автобіографією та врахувавши знання німецької мови, вирішили, що більше користі зможе принести в тилу німців і збиралися перекинути його до німецького тилу. Особливий відділ у цей час переміщався з одного села в інше, затримуючись лише на дещо триваліший час у Краснопавлівці та Петрівці (Харківська обл.). У травні 1942 року радянські війська значно просунулись вперед на цій ділянці й особливий відділ знову зупинився у Краснопавлівці, а німці ударом з Барвінково і Балаклеї оточили всю 6-ту армію. Із членів особливого відділу сформували два взводи і вони разом з усією армією рушили на схід. В одному місці перейшли мінований міст, але після цього німецьке кільце дуже стиснулось і наші солдати потрапили під надзвичайно сильний обстріл з усіх сторін, який не припинявся ні на секунду протягом не менше чотирьох годин. Після закінчення обстрілу всі, хто лишився живими, були взяті в полон.

Завдяки тому, що Владислав Кирилович був у штатному, йому вдалось уникнути полону й повернутись до Сахнівщини. Тут він працює вчителем 2 класу початкової школи. Потім був звільнений і почав працювати статистом у райсоюзі, обов'язками якого було виконувати вказівки бухгалтера, його помічника, рахівника та інших. Тут він працював до січня 1943 року.

5 лютого після розгрому німців під Сталінградом, була визволена Сахнівщина. Владислав Кирилович дочекався цього, переховуючись у Гримайлів (батьків своєї нареченої). 15 лютого разом з 80 чоловіками із Сахнівщини та її околиць був зарахований до запасного батальйону, який з військами Червоної армії рухався на південний захід. У 20-х числах лютого вони були вже в селі Жданівка Магдалинівського району Дніпропетровської області. На той час окремі частини 6-ї

армії ввійшли у Жданівку, але німцям удалося далеко в нашому тилу замкнути свій фронт. І тому наші війська опинились в оточенні. З великими труднощами більшості з них вдалося знову прорватись до Сахнівщини (хоча чимало при цьому загинули). Це було на початку березня 1943 року, а ще через місяць (1 квітня) за Владиславом Кириловичем з викликом до райуправи з'явилась Анастасія Вобла, та не застала його дома. Пізніше прийшов поліцай Безпека, який повідомив, що Дядика В. К. викликає бургомістр Дубовой. Дубовой заявив, що Владислав Кирилович повинен працювати при ньому перекладачем. На намагання відмовитись зауважив, що добре обізнаний про старання Дядика потрапити до лав Червоної армії і ніхто не має наміру прислухатись до його бажань.

Ситуація складалася жахлива, безвихідна. Це відбувалося 5 квітня 1943 року. За тиждень він дізнається, що його наречену Софію Іванівну Гримайло разом з усіма дівчатами 1925 і 1926 років народження забирають до Німеччини. Оскільки перешкодити цьому він не міг, то змушений був також їхати туди з нею. Для кращого розуміння його вчинку наводить такі пояснення: нареченій виповнилось лише 17 років і як справжній чоловік він не зміг вчинити інакше; це звільняло його від обов'язків перекладача; дізнавшись, що ешелон на Німеччину буде проїздити через Київ, сподівався, що, знаючи добре Київ, йому вдасться втекти, не наражаючи на небезпеку своїх батьків.

27 квітня їх у закритих вагонах відправили до Німеччини і, справді, вони їхали через Київ, але намагання втекти було марним, оскільки конвой був численний і дуже суворий.

13 травня вони вже перебували поблизу Бранденбурга. Там Владислав Дядик пропрацював два роки чорноробом на металургійному заводі Stahlwerh, жив у жахливих умовах німецького табору для «працівників зі Сходу». 1 травня 1945 року вони були визволені військами 2-го Білоруського фронту. Відразу ж після звільнення він проходить спецперевірку у 217-му запасному полку, а 25 травня — після тритижневого перебування в запасному полку В. К. Дядик був направлений до 487-го Стрілецького Червонопрапорного Ордена Суворова полку, де прослужив від середини травня до кінця листопада 1945 року.

Добросовісно служив рядовим мінроти, за що неодноразово отримував подяки від командування. Разом з тим, виконував такі доручення: редактор стінної газети; голова Червоноармійського товариського суду; залучався командуванням як перекладач.

27 листопада 1945 року був демобілізований на підставі Указу Президії Верховної Ради СРСР від 25 вересня 1945 року. Після демобілізації, у грудні 1945 року повернувся до Сахнівщини і знову пройшов спецперевірку у РВ МДБ. 5 січня 1946 року Харківський Обласний відділ народної освіти напярмляє його у Волосько-Балакліївську середню школу, де він працює до серпня, а у вересні того ж року вступає на математичне відділення Дніпропетровського державного університету. Протягом усіх п'яти років Владислав Дядик навчається на відмінно.

У ці роки формуються наукові інтереси Владислава Кириловича, він починаючи вже з першого курсу, займається науковою роботою.

У 1950 році Дзядик у співавторстві із професором Дніпропетровського університету О. П. Тіманом пише першу серйозну математичну наукову працю «Про найкраще наближення квазі-гладких функцій звичайними многочленами» (Timan & Dzyadyk, 1950) (опубліковано за поданням дійсного члена Академії Наук СРСР академіка Андрія Миколайовича Колмогорова).

За підготовлену ним науково-дослідну роботу «Про найкраще наближення в середньому періодичних функцій з особливостями» (Dzyadyk, 1951), з якою доповідав на обласній науковій студентській конференції в 1951 році, за поданням ректорату та громадських організацій університету був нагороджений Грамотою Міністерства вищої освіти СРСР. Цю роботу було опубліковано за поданням дійсного члена Академії Наук СРСР академіка Сергія Натановича Бернштейна.

У 1951 році Владислав Кирилович закінчив з відзнакою фізико-математичний факультет Дніпропетровського університету і був направлений на роботу до Волині. Отримавши університетську освіту, він віддається своїм науковим інтересам, які набули на цей час повної визначеності. Наукове середовище, у якому перебував Владислав Кирилович у Дніпропетровську, виявилось досить сприятливим для його наукових напрямків.

Працюючи вчителем математики VIII–X класів Луківської середньої школи (з 15 серпня 1951 року по 15 серпня 1952 року), написав серйозну роботу «Про найкраще наближення на класі періодичних функцій, що мають обмежену s -ту похідну ($0 < s < 1$)» (Dzyadyk, 1953), у якій розв'язав задачу, поставлену в 1937 році французьким математиком Ж. Фаваром (роботу подав С. Н. Бернштейн).

З 15 серпня 1952 року по 15 серпня 1953 року працює вчителем математики VIII–X класів Цуманської середньої школи на Волині та виконує громадську роботу: голова профбюро Цуманської середньої школи; голова районного методичного об'єднання вчителів математики; агітатор; керівник математичного гуртка.

26 червня 1953 року Владислав Кирилович зарахований на роботу в Луцький педінститут (Наказ № 37/к від 3.IX.1953 р.). З червня 1953 року по вересень 1954 року працював асистентом, а з жовтня 1954 року — старшим викладачем кафедри математики Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки.

За цей час успішно склав іспити кандидатського мінімуму: Алгебра — «відмінно» (26 листопада 1953 року), Французька мова — «відмінно» (28 листопада 1953 року), Теорія функцій комплексної змінної — «відмінно» (5 квітня 1954 року), Діалектичний та історичний матеріалізм — «добре» (12 червня 1954 року). У складі комісій з алгебри та теорії функцій комплексної змінної: М. Г. Алхімов (голова), О. П. Тіман, П. Х. Деркач, Й. М. Ганзбург.

За час роботи в педінституті написав ще 14 робіт, більшість із яких були опубліковані у виданнях Академії Наук СРСР. 15 грудня 1955 року захистив кандидатську дисертацію на тему «Про найкраще наближення в середньому ди-

ференційованих періодичних функцій» і йому було присуджено вчений ступінь кандидата фізико-математичних наук. 27 грудня 1956 року Владислав Кирилович отримав диплом кандидата фізико-математичних наук МФМ № 001 265.

Владислав Кирилович продовжував багато працювати над підвищенням свого наукового рівня, керував кафедрою математики, науковим семінаром викладачів, студентським науковим гуртком, забезпечував викладання математичних дисциплін на високому науково-методичному рівні. Його запрошували виступати з науковими доповідями на семінарах Інституту математики імені В. А. Стеклова в Москві. Він був позаштатним референтом Інституту інформації АН СРСР, написав більше 30 рефератів для реферативного журналу «Математика». У 1956 році виступив з доповіддю на III Всесоюзному математичному з'їзді.

Крім того, з 1957 року тричі виступав офіційним опонентом з кандидатських дисертацій А. В. Єфімова, Сунь Юн-шена та Г. К. Лебедя, захист яких відбувався відповідно в Математичному інституті ім. В. А. Стеклова, у Московському та Дніпропетровському державних університетах.

References

- Dzyadyk, V. K. (1951). On the best approximation in the mean of periodic functions with singularities. *Dokl. Akad. Nauk SSSR*, 77(6), 949–952.
- Dzyadyk, V. K. (1953). On best approximation in the class of periodic functions having a bounded s -th derivative ($0 < s < 1$). *Izv. Akad. Nauk SSSR Ser. Mat.*, 17(2), 135–162.
- <http://mi.mathnet.ru/eng/izv/v17/i2/p135>
- Timan, A. F., & Dzyadyk, V. K. (1950). Best approximation of quasi-smooth functions. *Dokl. Akad. Nauk. SSSR*, 75(4), 499–501.

О. М. Кравчук (2019). Тернистий шлях до світового визнання. *Mathematics in Modern Technical University*, 2019(1), 49–54.

Submitted: 2019-04-15

Accepted: 2019-05-15

О. М. Kravchuk (2019). A thorny way to the world's acknowledgement. *Mathematics in Modern Technical University*, 2019(1), 49–54.

Abstract. The article covers life and creative and scientific path of the prominent Ukrainian scholar and public person, Professor N. O. Virchenko, whose ascetic and educational activities serve as an inspirational example for present and future scientists.

Keywords: Life path, scientific activity, pedagogical activity, teaching of mathematics, educational activity, organization of conferences